

๒๐๐ ปี แห่งการปฏิวัติ ฝรั่งเศส

ธรรมนิติย์ วรากรณ์*

วันที่ ๑๔ กรกฎาคม ค.ศ. ๑๙๘๙ เป็นวันที่มีความสำคัญต่อประชาชนฝรั่งเศสเป็นอย่างมาก เพราะรัฐบาลฝรั่งเศสได้จัดงานเฉลิมฉลองวาระครบรอบ ๒๐๐ ปีแห่งการปฏิวัติฝรั่งเศสอย่างมโหฬาร ซึ่งสะท้อนออกมาในรูปแบบและกิจกรรมทางด้านวัฒนธรรมต่าง ๆ เช่น พิธีเปิดอาคารถาวรรูปทรงแก้วปรัมิด ซึ่งเป็นเสมือนงานประติมากรรมชิ้นงามในรูปแบบสถาปัตยกรรมที่แปลกใหม่ ณ บริเวณพิพิธภัณฑ์ลูฟ การจัดนิทรรศการต่าง ๆ เพื่อระลึกถึงเหตุการณ์ปฏิวัติฝรั่งเศสและสิทธิมนุษยชน ความสำคัญและบทบาทของธงชาติสามสีและเพลงชาติฝรั่งเศสที่ประพันธ์โดย Rouget de Lisle ในสมัยปฏิวัติฝรั่งเศส ตลอดจนผลพวงทางด้านวัฒนธรรมและความเจริญของประเทศที่เกิดจากแรงกระแทกของการปฏิวัติ เช่นการกำหนดมาตราชั่งตวงที่เป็นระบบอย่างที่ใช้กันในปัจจุบัน กำเนิดของกิจการโทรเลขและอื่น ๆ

บทความนี้มีจุดประสงค์ในการที่จะแสดงถึงอดีต ปัจจุบันและอนาคต ความสำคัญของการปฏิวัติฝรั่งเศส ทั้งในคำถามที่เกิดขึ้นมาในยุคปัจจุบันคือประเทศฝรั่งเศสจะมีการปฏิวัติอีกหรือไม่ อย่างไร และเป็นการปฏิวัติเพื่ออะไร

คำถามนี้คงยากที่จะหาคำตอบ เพราะ เองว่า พอใจแล้วหรือยังกับการปฏิวัติฝรั่งเศส
คงไม่มีผู้ใดคาดคะเนได้ แม้แต่ประชาชน ที่มีมาตั้งแต่ ค.ศ. ๑๗๘๙ สภาพการณ์ของ
ฝรั่งเศส ปัญหาอยู่ที่ตัวประชาชนฝรั่งเศส ประเทศฝรั่งเศสที่ผ่านความทุกข์ยากภายหลัง

eme

* Doctorat de 3 cycle : vie Politique et Administrative อาจารย์ประจำภาควิชาสังคมศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

° France informations : La Révolution Française, Ministère des étrangères 1989.

การปฏิวัติ ค.ศ. ๑๗๘๙ การแก้ไขปัญหาลักษณะที่เกิดขึ้นในยุคที่ผ่านมา ความพยายามที่จะรักษาคำขวัญของการปฏิวัติฝรั่งเศส “เสรีภาพ เสมอภาค และ ภราดรภาพ” และความพยายามที่จัดตั้งระบบเศรษฐกิจ การเมือง และสังคม เพื่อให้สอดคล้องกับแนวคิดหลักของการปฏิวัติฝรั่งเศสใน ค.ศ. ๑๗๘๙

อย่างไรก็ตาม ประเทศฝรั่งเศสก็ได้ผ่านพ้นยุคที่สำคัญดังกล่าวมาอย่างภาคภูมิใจ และคำถามที่ต้องถามต่อไปว่า ประชาชนของฝรั่งเศสต้องการอะไรอีกนับตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป ฉะนั้นเพื่อระลึกถึงความพยายามของประชาชน

ของฝรั่งเศสในความร่วมมือกันเพื่อสถาปนาสาธารณรัฐฝรั่งเศส จึงนำพิจารณาจากเหตุการณ์ในอดีต สิ่งที่เกิดขึ้นในปัจจุบันและสภาพการณ์ในอนาคต

อดีตแห่งการปฏิวัติฝรั่งเศส

การปฏิวัติฝรั่งเศส ค.ศ. ๑๗๘๙ ถือได้ว่าเป็นปรากฏการณ์ที่ทั่วโลกได้จดจำและเป็นเหตุการณ์ที่ทำให้เกิดคำนิยามของ การปฏิวัติว่าเป็น “การเปลี่ยนแปลงในโครงสร้างทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองของรัฐ”^๒ จากคำนิยามดังกล่าวนี้ ทำให้เห็นว่าการดำเนินการปฏิวัติของสังคมใด สังคมหนึ่ง คงจะต้องเป็นปรากฏการณ์ที่ชัดเจนซึ่งจะต้องเป็นการกระทำของประชาชนเพื่อทำการเปลี่ยนแปลงสังคมเก่าที่เป็นอยู่ให้ดีขึ้น

การปฏิวัติฝรั่งเศส ค.ศ. ๑๗๘๙ ในอดีตนั้น ถ้าหากได้มีการศึกษาสาเหตุของการปฏิวัติแล้วก็จะพบว่าการปฏิวัติที่เกิดขึ้นนั้นเป็นผลมาจากสภาพเศรษฐกิจ การเมือง และสังคมในขณะนั้น ที่ส่งผลทำให้เกิดการปฏิวัติขึ้นมา

การเปลี่ยนแปลงที่ปรากฏอย่างชัดเจนของสังคมฝรั่งเศสจากการปฏิวัติใน ค.ศ. ๑๗๘๙

^๒ ธรรมนิติ วราภรณ์, “การปฏิวัติฝรั่งเศส” ใน วุฒิชัย มงคลศิลป์ และ โกวิท วงศ์สุรวัฒน์ การปฏิวัติครั้งสำคัญของโลก เอกสารวิชาการของสมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย ๒๕๒๖, หน้า ๑๑๖.

คือการเปลี่ยนโครงสร้างทางการเมืองซึ่งเป็นผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจของพวกกษัตริย์ขุนนาง พระ และพวกกฎหมาย รวมทั้งปัญหาที่เกิดจากระบบกษัตริย์ซึ่งทำให้ประเทศฝรั่งเศสประสบปัญหาทางการเงิน แต่ปรากฏการณ์ที่มีส่วนอย่างมากต่อการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวนี้คือ ความไม่พอใจของเกษตรกรในลักษณะของการถือครองที่ดิน และบทบาทของผู้ที่ก่อให้เกิดการปฏิวัติก็คือ ผู้ที่มีรายได้ (Bourgeois) ซึ่งนักวิชาการเช่นฌอง โจนเรส (Jean Jaurès) เดอ ทอกเกอวิลล์ (De Tocqueville) ก็ได้กล่าวถึงบทบาทของชนกลุ่มนี้ในการปฏิวัติฝรั่งเศสใน ค.ศ. ๑๗๘๙^๓

เป็นที่น่าสังเกตว่า การปฏิวัติฝรั่งเศสที่ผ่านมาในอดีตนั้น เป็นการปฏิวัติที่มีระยะเวลาอันต่อเนื่อง กว่าที่จะสถาปนาระบอบรัฐธรรมนูญ และการจัดตั้งสาธารณรัฐที่ ๕ ได้ประเทศฝรั่งเศสก็ต้องผ่านระยะเวลาที่ล้มลุกคลุกคลานมาตลอดระยะเวลากว่าร้อยปี คือตั้งแต่ ค.ศ. ๑๗๘๙-ค.ศ. ๑๙๕๘

แต่อดีตของการปฏิวัติฝรั่งเศสได้แสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงระบอบการเมือง การปกครอง ระบบเศรษฐกิจ และสังคม

ซึ่งสะท้อนให้เห็นได้จากข้อเขียนของบุคคลร่วมสมัยหลายฝ่ายในต้นสมัยของการปฏิวัติที่ประชาชนเดินขบวนเพื่อเรียกร้องความเสมอภาค เสรีภาพและภราดรภาพในการสรรสร้างความยุติธรรมให้เกิดขึ้นกับสังคมในทุก ๆ ระดับ สิ่งเหล่านี้ได้ประจักษ์ถึงความพยายามของชาวฝรั่งเศสในการใช้ความสามารถทางปัญญาเพื่อเปลี่ยนแปลงสังคมจากระบบเก่าเป็นระบอบใหม่

อีกประเด็นหนึ่งที่น่าจะพิจารณาก็คือ การปฏิวัติฝรั่งเศสได้ทำให้มีการเปลี่ยนแปลงกฎหมายที่เคยออกโดยกษัตริย์ เป็นกฎหมายที่ออกโดยประชาชนชาติของฝรั่งเศสทั้งหมด สิ่งที่น่าจะพิจารณาคือ เอกสารซึ่งเป็นข้อเขียนของบาทหลวงซีเยส (Sieyès) ซึ่งในข้อเขียนดังกล่าวจะได้ระบุถึงความล้มเหลวของระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ (Abolutisme) และที่สำคัญได้มีการเรียกร้องซึ่งระบุไว้ในรัฐธรรมนูญว่า “กฎหมายของกษัตริย์และประชาชน” (Les droits du Roi et de la nation) ซึ่งจะได้ประกันเสรีภาพส่วนบุคคล เสรีภาพในการคิดและเขียนของชาวฝรั่งเศส^๔ สิ่งเหล่านี้

^๓ ธรรมนิติ วราภรณ์, เพ็ญแข, หน้า ๑๒๕.

^๔ Les “cahiers de doléances” enquête d’opinion avant la letter ใน Le monde (Edition internationale, 1989).

ได้แสดงถึงความพยายามในการสร้างสรรค์ประชาธิปไตยให้เกิดขึ้นแก่ประชาชนชาวฝรั่งเศส

เหตุการณ์ต่าง ๆ ได้เกิดขึ้นมากมาย ในอดีตแห่งการปฏิวัติฝรั่งเศส ไม่ว่าจะเป็นการทำลายคุกบาสตีย์ (Bastille) การประชุมของฐานันดรที่ ๓ การแสดงออกของประชาชนทุกระดับในการเรียกร้องสิทธิ และเสรีภาพ ความยุติธรรมและอื่น ๆ สิ่งเหล่านี้คือความทรงจำของการปฏิวัติฝรั่งเศส

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าการปฏิวัติฝรั่งเศสได้ปรากฏชัดว่าเป็นเหตุการณ์ที่น่าประทับใจสำหรับชาวฝรั่งเศสทั้งมวลก็ตาม แต่ต้องไม่ลืมว่าสังคมฝรั่งเศสในขณะนั้นยังมีความคิดเห็นที่แตกต่างกัน เช่น ความคิดเห็นขัดแย้งกัน ระหว่างความคิดของกลุ่มนักปฏิวัติและศาสนจักร และแม้แต่ในเขตเมืองต่างๆ ก็ยังมีความเห็นไม่ลงรอยกัน และมีกลุ่มต่อต้านพวกนักปฏิวัติซึ่งทำให้เกิดสภาพของความหวาดระแวงอยู่ทั่วไป แม้แต่การเฉลิมฉลองวันครบรอบการปฏิวัติเมื่อวันที่ ๑๔ กรกฎาคม ค.ศ. ๑๗๙๐ ก็ต้องอาศัยการรักษาความปลอดภัยที่เข้มงวดตลอดเวลา ๒๔ ชั่วโมง และมี

ยามรักษาการตลอดเส้นทางของงานเฉลิมฉลอง^๕

ประเด็นที่น่าสนใจที่ทำให้ การปฏิวัติฝรั่งเศสยังคงฝังรากลึกไว้ได้อย่างเหนียวแน่น ก็คือการสอดแทรกแนวคิดของการปฏิวัติไว้ในหลักสูตรของการสอบในระดับต่างๆ และที่สำคัญได้แก่การเร่งเปิดโรงเรียนที่สามารถให้ที่ความรู้เรื่องการปฏิวัติฝรั่งเศส แผนการสอนในโรงเรียน ของศาสนจักรเป็นภาพที่เห็นเด่นชัดมากในช่วงทศวรรษ ๑๗๙๐

นอกจากนี้ เสรีภาพในการออกหนังสือ ซึ่งเป็นมรดกที่สำคัญประการหนึ่งของการปฏิวัติฝรั่งเศส ได้ทำให้อุดมการณ์การปฏิวัติฝรั่งเศสเผยแพร่ไปได้กว้างไกลยิ่งขึ้น

สถานภาพปัจจุบันของการปฏิวัติฝรั่งเศส

“การปฏิวัติฝรั่งเศส” ในสภาพการณ์ปัจจุบันนั้นเป็นเพียงงานเฉลิมฉลอง ๒๐๐ ปีเท่านั้นหรือ แต่คงจะไม่ใช่ เพราะรัฐบาลฝรั่งเศสได้ทุ่มทุนมหาศาลในการจัดงานครั้งนี้ และที่สำคัญก็คือการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆ มากมาย เช่น ผลงานด้านสถาปัตยกรรม ประติมา

^๕ Le premien 14 Juillet : La Fête de la Fédération in **Le monde** (Edition internationale, 1989.)

กรรม และผลงานในลักษณะต่าง ๆ ของการปฏิวัติฝรั่งเศส

สิ่งที่น่าสังเกตสำหรับงานเฉลิมฉลองนี้จะเห็นว่าหนังสือพิมพ์ Le monde ได้กล่าวไว้เป็นกรณีพิเศษว่า ลักษณะงานเฉลิมฉลอง ๒๐๐ ปี ของการปฏิวัติฝรั่งเศสนั้นคงจะส่งผลทางการเมืองน้อยมาก แต่งานครั้งนี้เป็นการเปิดประตูที่กว้างขวางแก่ฝ่ายต่างประเทศมากทีเดียว แม้ว่าในขณะนั้นพฤติกรรมทางการเมืองของบรรดาพรรคการเมืองทั้งฝ่ายขวาและฝ่ายซ้ายกำลังขัดแย้งกันและอยู่ระหว่างการรณรงค์เพื่อให้ได้มาซึ่งชัยชนะทางการเมือง แต่การเฉลิมฉลอง ๒๐๐ ปี แห่งการปฏิวัติฝรั่งเศสนั้นก็กลับไม่มีผลเท่าไรนักต่อการแข่งขันทางการเมือง

สิ่งที่น่าจะเป็นความหวังสำหรับการปฏิวัติฝรั่งเศสก็คือ การปฏิวัติฝรั่งเศสคงจะไม่ได้อยู่ในสภาพที่หยุดนิ่งกับอดีตเท่านั้น แต่การปฏิวัติฝรั่งเศสจะต้องมีพลังต่อไป และแนวคิดของการปฏิวัติจะต้องมีการปรับตัวให้เข้ากับโลกยุคปัจจุบัน และที่สำคัญการปฏิวัติฝรั่งเศสจะมีคุณค่าแก่มวลมนุษย์ในอนาคตกาลด้วย

การปฏิวัติฝรั่งเศสกับสภาพการณ์ของโลกในอนาคต

เมื่อครบ ๒๐๐ ปีการปฏิวัติฝรั่งเศส สิ่งที่น่าจะพิจารณาต่อไปก็คือโลกในอนาคตจะเป็นเช่นไร ความก้าวหน้าทางวิทยาการ โดยเฉพาะด้านอวกาศและเทคโนโลยีที่ทันสมัย ความสามารถทางสมองของมนุษย์ที่มีมากขึ้นเรื่อยๆ อาจจะทำให้ต้องมีการวิเคราะห์กันให้ชัดเจนยิ่งขึ้นว่าคำขวัญ “เสรีภาพ เสมอภาค และภราดรภาพ” ตามแนวคิดของนักปฏิวัติฝรั่งเศสใน ค.ศ. ๑๗๘๙ กับสิ่งที่กล่าวมาแล้วจะมีลักษณะที่สัมพันธ์กันเช่นไร ประเด็นที่น่าจะวิเคราะห์ คือ “เทคโนโลยีกับเสรีภาพในอนาคต” จะมีความสัมพันธ์กันในแง่ใดบ้าง

อย่างไรก็ตาม คงจะไม่มีใครสามารถตอบได้ว่า ถ้าไม่มีการปฏิวัติฝรั่งเศสใน ค.ศ. ๑๗๘๙ สังคมฝรั่งเศสจะเป็นเช่นในปัจจุบันนี้หรือไม่ ความขงกั้นทางวิทยาการ สังคมที่เปลี่ยนแปลงไปในทิศทางต่างๆ ก็พอจะกล่าวได้ว่า ได้รับมรดกโดยตรงและโดยทางอ้อมจากการปฏิวัติฝรั่งเศส เมื่อ ค.ศ. ๑๗๘๙ ความก้าวหน้าทางวิทยาการ ความยุติธรรมในสังคม

เสรีภาพของชาวฝรั่งเศส คงจะกล่าวได้อีกว่า
การปฏิวัติฝรั่งเศสเป็นสิ่งที่ได้สร้างสรรค์ให้
เกิดขึ้นในยุคที่ผ่านมา

กล่าวโดยสรุป การปฏิวัติฝรั่งเศส
ค.ศ. ๑๗๘๙ ยังคงมีชีวิตที่ยืนยาวต่อไปหรือ

ไม่นั้น ก็คงจะต้องหาคำตอบจากประชาชน
ฝรั่งเศสเองว่า ชาวฝรั่งเศสต้องการอะไรอีก
หรือไม่ และพวกเขามีใจในสภาพที่เป็นอยู่
ในปัจจุบันหรือจะหมุ่นทวนเข็มนาฬิกาเข้าสู่
ระบอบเก่าก่อนการปฏิวัติฝรั่งเศส ๑

โปรดอย่าพลาด.....

วารสาร อักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

ฉบับพิเศษ “ครบ ๑๒ ปี”

ออกจำหน่ายเดือนมีนาคม พ.ศ. ๒๕๓๓

ความหนากว่า ๑๖๐ หน้า ราคาเดิมเพียง ๒๐ บาท

Thai Film Institute

176 ตรอกราชศักดิ์ ถนนบำรุงเมือง กรุงเทพฯ 1 โทร. 2220902

นางโสภา ธรรมวิทย์ ผู้พิมพ์ผู้โฆษณา 2532

ด้วยอินันนาการ

จาก

โรงงานยาสูบ

กระทรวงการคลัง

อักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

ปีที่ ๑๑ : ๒ (๒๕๓๑)

๒๐ บาท

ฉบับ "ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมเอเชียตะวันออกเฉียงใต้"

"เอเชียตะวันออกเฉียงใต้" จากสารนิพนธ์ระดับบัณฑิตศึกษา
โครงการส่งกรรมเป็นในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

"สุวรรณภูมิ" ในนิทาน

พงศาวดารไฉ่เวียตฉบับสมบูรณ์ฉบับต่าง ๆ

ชาวนาเวียตนามกับการเข้าร่วมในขบวนการปฏิวัติ

'ภูมิภาคพหุ' กับศิลปกรรมไทย

ราชวงศ์อู่ทอง ราชวงศ์สุพรรณภูมิ 'ความจริง' หรือ 'มายาภาพ'

และบทความแนะนำหนังสือและวารสารโดย

และ มณีปิ่น พรหมสุทธิรักษ์

สุพรรณิ กาญจนันท์

ธีระ นุชเปี่ยม

กุสุมา รักษมณี

พรเพ็ญ ชันตระกูล (แปล)

เชิดเกียรติ อัคราการ

ชลัน บุณนเวศ

มานพ ถาวรวัฒน์สกุล

แอมสุข นุ่มนนท์ วินัย พงศ์ศรีเพชร